

-Сорокоумова Анастасия Гаврильевна
МБОУ “Мугурдахская средняя общеобразовательная школа им. В.Н.Дохунаева”
С. Сыаганнах, Абыйского улуса
(“Мэнигийээн” оҕо тыйаатыра.
1,2,4 кылаастарга үөрэх халандаарынай былаана)

“Мэнигийээн” оҕо тыйаатыра.
1,2,4 кылаастарга үөрэх халандаарынай былаана

Учуутал- Сорокоумова Анастасия Гаврильевна

Быһаары сурук

Россия үөрэҕин сүрүннүүр Бэдэрээссийэ судаарыстыбалыы үөрэх ыстандардын үүнэр көлүөнэни киһилии сиэрдээх, ийэ дойдуга бэриниилээх сомоҕо гражданскэй уопсастыбаҕа түмэр сыаллаах. Стандарт Россия Норуоттарын ураты култуураларын уонна тылларын чөлүн харыстыыр, сайыннарар суолу тутуһар.

Билигин оскуола тыйаатырдарын тэрийии федеральнай таһымна табыста. Хас биирдии оскуола оҕо тыйаатырын үлэлэтиэхтээх диэн сорук турар. Тыйаатырга умсугутуу, оонньоохун араас ньыматын толору баһылырга элбэх бириэмэ, баҕа, дыарык, тулуур, дыаныар наада.

Тыа сириҥ оскуолаларын үөрэнээччилэрэ, ордук улуус кииниттэн, куораттан тэйиччи сытар кыты нэһилиэктэр тыйаатырга сылдыар кыахтара суох буолан, тыйаатыр ускуустубатын кытары алтыспакка, кэрэни кэрэхсээбэккэ үөрэнэн тахсаллар. Дьэ ол иһин, алын сүһүөх кылаас оҕолоругар анаммыт, оскуола иһинэн “Мэнигийээн” оҕо тыйаатырын программата оҥоһулунна.

Саха оҕото бэйэтин ис кыаҕын, айылгытын, өбүгэтин өлбөт-сүппэт өйүн күүһүн, мындырын интэринэн, ону үөрэх-сайдыйы үрдүк кирбиилэрин кытта дьүөрэлээн, өй-санаа, сиэр-майгы үрдүк таһымыгар – толору сайдыылаах (гармонично развитый) буолуута – тардыстыылаах, чөл олохун тускуланар ис киинлээх буолуутун ситиһии – аныгы кэм ирдэбилэ.

Үөрэх уопсай характеристиката

Тыйаатыр киһи үчүгэй санаатын уһугуннаран сайыннаран оскуола – Алампа этиитигэр олобуран дьарык оҕо араас сатабылын (ааһар, наардыыр, кэпсиир, уруһуйдуур, онорон көрөр уо. да а.) сайыннарга тускулланар.

Программа оҕо художественнай литератураны интэриэһиргэтэр, аабыыга угуйар, айар дьоһурун сайыннаран, кэрэ эйгэни анааран көрөргө үөрэтэр. Оҕо тыйаатырга сылдьар баһатын уһугуннаран.

Саха норуотун сизрин-туомун, үгэстэрин, сизер-майгы, сигили өттүнэн иитиигэ, кыра оҕо эрдэбиттэн улахан дьону ытыктыырга, убаастыырга, аһыныгас, амарах сүрэхтээх, үтүө санаалаах, киһи быһыытынан үрдүк культуралаах, сизэрдээх майгылаах буоларга иитэр.

Мань таһынан оҕо үлэтин былаанныырга, сыанаттан куттаммат буолууга, бэйэтигэр сыал-сорук туруорунан үлэлииргэ угуйар.

“Мэнигийээн” тыйаатыр сүрүн сыала-соруга:

1. Оҕо төрөөбүт норуотун культуратын, искусствотын уһун кэмнээх сайдан кэлбит историятын биллэрии, киниэхэ интэриэһи үөскэтии, ытыктыырга-убаастыырга үөрэтии.
2. Оҕо тыйаатыр туһунан билиитин, оонньуур баһатын уһугуннары.
3. Сыанаба оонньуур ньымалары баһылыырыгар көмөлөһүү, ылбыт үөрүйэхтэрин салгы сайыннары, уһуйуу.
4. Тыйаатыр абыланьын нөнгүө саха киһитин майгытын-сигилитин уратытыгар: киэн көбүстээх, сайаһас майгылаах, уйан дууһалаах, холку буоларга иити, бэйэтин омук быһыытынан билиниитин ситиһии.
5. Кэрэни кэрэхсииргэ, өйдүүргэ, киниэхэ тардыһарга үөрэтии.

Үөрэх былааныгар миэстэтэ:

“Мэнигийээн” тыйаатыр үлэлиир бырагыраамата 2025-2026 үөрэх дьылыгар В.Н.Дохунаев аатынан Мунурдаах орто оскуолатын үөрэх былаанын сүрүн чааһыгар киирэн 1,2,4 кылаастарга сылга 34ч., нэдиэлэ 5э 1ч. оноһулунна. Тиэмэнэн араарыллыбыт халандаарынай былаана - 34ч. оноһулунна.

Үөрэх түмүк ситиһиитэ:

1. Испэктээкилгэ оонньуур, декорация оноһуутугар кыттыһар.
2. Аахпыт айымньытын, көрбүт испэктээкилин ырытар.
3. Кэрэни кэрэхсиир, өйдүүр, киниэхэ тардыһар.
4. Тыйаатыр абыланьын нөнгүө саха киһитин майгытын-сигилитин уратытыгар: киэн көбүстээх, сайаһас майгылаах, уйан дууһалаах, холку буоларга дьулуһар, бэйэтин омук быһыытынан билинэр.
5. Музыкаба дьүөрэлээн сөпкө хамсанар.

6. Сыанаға сөпкө тутта-хапта сылдыарга уһуйулар
7. Мобильнай телефонна видеолары устар
8. Куруһуок үлэтин түмүгэр бары кыттыһан репертуар бэлэмнииллэр, концертка, куонкурустарга кытталлар.

Үөрэтии сүрүн олуктара:

1	Билсии	Билсии уруога	1
2	Саҕалааһын	Тыйаатыр уонна үлэһиттэрин туһунан кэпсэтии, ырытыы аабы. Аудио, видео устуулары көрүү,	4
3	Умсугутуу	Сахалыы айымньылары аабы, талыы. айымньы ис хоһоонун кэпсэтии, ырытыы. гриминэн соттон араас уобарастары арийыы уо. д. а. Тута айан оонньуурга дьарыктааһын. Билиги оскуолабыт аатын сүгэр В.Н.Дохунаев – тыйаатыр доҕоро буоларын билиһиннэри	6
4	Уһуйуу	Тэттик сценкалар дьоруойдарын саналарын үтүктүү, араас ньымаларынан сымнаҕас, киннээх, муударай оруоллар уобарастарын арийыы, бэйэ оонньоон көрдөрүүтэ, куолаһы араастаан уларытыыга үөрэтии, дьарыктаныы	10
5	Чочуйуу	Испэктээкилгэ оонньуурга бэлэмнэнии. Декорация оноруутугар төрөппүттэри, оҕолору кыттыһыннарыы,	11 (1 кылааска – 10)
6	Түмүк	Испэктээк туруоруу, түмүк уруок	2
			34

**«Мэнигийээн» тыйаатыр дыарыктара тиэмэнэн араарыллыбыт халандаарынай былаана
1 кылаас (33 ч.)**

№	Олуктара	Уруок тиэмэтэ	Чааһа	Былаанын ан чыыһыла та	Бытыллы быт чыыһыла та
1	Билсигии	Билсигии уруога	1	02.09	
2	Саҕалааһын	Тыйаатыр диэн тугуй?	1	09.09	
3		Тыйаатыр араас көрүннэрэ (тарбах, куукула, күлүк) Тарбах тыйаатыра	1	16.09	
4		Артыыстар, режиссердар, худуолунньуктар – тыйаатыр сүрүн үлэһиттэрэ	1	23.09	
5		Видео устуулары көрүү	1	30.09	
6	Умсугутуу	Саха тыйаатыра – норуот киэн туттуута	1	07.10	
7		Саха тыйаатырын туһунан кинигэ, хаартыска быыстапката	1	14.10	
8		В.Н. Дохунаев – Саха тыйаатырын доҕоро	1	21.10	
9		Тыйаатыр – ийэ тыл эйгэтэ	1	11.11	
10		Көрдөөх чуораанчыктар – тыл күрэбэ	1	18.11	
11		Көрдөөх чуораанчыктар – хамсаныылаах оонньуулар	1	25.11	
12	Уһуйуу	“Кырдыаҕас алгыһа” (1 көстүүлээх оонньуу) аабыы, ырытыы	1	02.12	
13		“Кырдыаҕас алгыһа” (1 көстүүлээх оонньуу) оруолларга наардааһын	1	09.12	
14		“Кырдыаҕас алгыһа” (1 көстүүлээх оонньуу) тыллары үөрэтии	1	16.12	
15		“Кырдыаҕас алгыһа” (1 көстүүлээх оонньуу) бэлэмнэнии	1	23.12	
16		“Кырдыаҕас алгыһа” (1 көстүүлээх оонньуу) оонньоон көрүү	1	30.12	
17		“Кутуйахтаах тайах” (1 көстүүлээх оонньуу) аабыы, ырытыы	1	13.01	
18		“Кутуйахтаах тайах” (1 көстүүлээх оонньуу) оруолларга наардааһын	1	20.01	
19		“Кутуйахтаах тайах” (1 көстүүлээх оонньуу) тыллары	1	27.01	

		үөрэтии			
20		“Кутуйахтаах тайах” (1 көстүүлээх оонньоу) бэлэмнэнии	1	03.02	
21		“Кутуйахтаах тайах” (1 көстүүлээх оонньоу) оонньоон көрүү	1	10.02	
22	Чочуйуу	Декорациялары оноруу, тангы	1	24.02	
23		Декорациялары оноруу, тангы	1	03.03	
24		Декорациялары оноруу, тангы	1	10.03	
25		Декорациялары оноруу, тангы	1	17.03	
26		Аан дойдутаагы тыйаатыр күнэ	1	24.03	
27		Бэлэмнэнии	1	07.04	
28		Бэлэмнэнии	1	14.04	
29		Бэлэмнэнии	1	21.04	
30		Бэлэмнэнии	1	28.04	
31		Театральной афиша, программа, киири билиэттэр	1	05.05	
32	Түмүк	Испэктээк туруоруу	1	12.05	
33		Түмүк урук	1	19.05	

**«Мэнигийээн» тыйаатыр дьарыктара тиэмэнэн араарыллыбыт халандаарынай былаана
2 кылаас (34 ч.)**

№	Олуктара	Урук тиэмэтэ	Чааһа	Былаанын ан чыгыһыла та	Бытыллы быт чыгыһыла та
1	Билсигии	Билсигии уруога	1	02.09	
2	Саҕалааһын	Тыйаатыр диэн тугуй?	1	09.09	
3		Тыйаатыр араас көрүннэрэ (тарбах, куукула, күлүк) Куукула тыйаатыра	1	16.09	
4		Артыыстар, режиссердар, худуоһунньуктар – тыйаатыр сүрүн үлэһиттэрэ. Артыыс оҕолор	1	23.09	
5		Видео устуулары көрүү	1	30.09	

6	Умсугутуу	Саха тыйаатыра – норуот киэн туттуута	1	07.10	
7		Саха тыйаатырын туһунан кинигэ, хаартыска быыстапка	1	14.10	
8		В.Н. Дохунаев Саха тыйаатыр артыыстарын хаартыскаҕа түһэриилэрэ	1	21.10	
9		Тыйаатыр – ийэ тыл эйгэтэ	1	11.11	
10		Көрдөөх чуораанчыктар – тыл күрэҕэ	1	18.11	
11		Көрдөөх чуораанчыктар – хамсаныылаах оонньуулар	1	25.11	
12	Уһуйуу	“Куобах, саһыл уонна андаатар” (2 көстүүлээх оонньуу)	1	02.12	
13		“Куобах, саһыл уонна андаатар” (2 көстүүлээх оонньуу)	1	09.12	
14		Оруолларга наардааһын, тыллары үөрэтии, оонньоон көрүү	1	16.12	
15		“Күтэр уонна чыычаах” (2 көстүүлээх оонньуу)	1	23.12	
16		“Күтэр уонна чыычаах” (2 көстүүлээх оонньуу)	1	30.12	
17		Оруолларга наардааһын, тыллары үөрэтии, оонньоон көрүү	1	13.01	
18		“Икки ийэ уонна кыыс” С. Данилов (1 көстүүлээх оонньуу)	1	20.01	
19		“Икки ийэ уонна кыыс” С. Данилов (1 көстүүлээх оонньуу)	1	27.01	
20		Оруолларга наардааһын, тыллары үөрэтии, оонньоон көрүү	1	03.02	
21		Айар күн	1	10.02	
22	Чочуйуу	Декорациялары оноруу, таңыы	1	17.02	
23		Декорациялары оноруу, таңыы	1	24.02	
24		Декорациялары оноруу, таңыы	1	03.03	
25		Декорациялары оноруу, таңыы	1	10.03	
26		Декорациялары оноруу, таңыы	1	17.03	
27		Аан дойдутааҕы тыйаатыр күнэ	1	24.03	
28		Бэлэмнэнии	1	07.04	
29		Бэлэмнэнии	1	14.04	
30		Бэлэмнэнии	1	21.04	
31		Бэлэмнэнии	1	28.04	
32		Театральной афиша, программа, киири билиэттэр	1	05.05	
33	Түмүк	Испэктээк туруоруу	1	12.05	
34		Түмүк уруок	1	19.05	

**«Мэнигийээн» тыйаатыр дьарыктара тиэмэнэн араарыллыбыт халандаарынай былаана
4 кылаас (34 ч.)**

№	Олуктара	Уруок тиэмэтэ	Чааһа	Былаанын ан чыыһыла та	Бытыллы быт чыыһыла та
1	Билсигии	Билсигии уруога	1	02.09	
2	Саҕалааһын	Тыйаатыр диэн тугуй?	1	09.09	
3		Тыйаатыр араас көрүннэрэ (тарбах, куукула, күлүк) Күлүк тыйаатыра	1	16.09	
4		Артыыстар, режиссердар, худуоһунньуктар – тыйаатыр сүрүн үлэһиттэрэ . Режиссер - Александр Лукин	1	23.09	
5		Видео устуулары көрүү	1	30.09	
6	Умсугутуу	Саха тыйаатыра – норуот киэн туттуута	1	07.10	
7		Саха тыйаатырын туһунан кинигэ, хаартыска быыстапката. Антология 3 туома	1	14.10	
8		В.Н. Дохунаев Саха тыйаатырын туһунан ыстатыйалара	1	21.10	
9		Тыйаатыр – ийэ тыл эйгэтэ	1	11.11	
10		Көрдөөх чуораанчыктар – тыл күрэбэ	1	18.11	
11		Көрдөөх чуораанчыктар – хамсаныылаах оонньуулар	1	25.11	
12	Уһуйуу	“Саадьянка” Р. Кулаковскай (3 көстүүлээх оонньуу)	1	02.12	
13		“Саадьянка” Р. Кулаковскай (3 көстүүлээх оонньуу)	1	09.12	
14		“Диигиниир мээччик” С. Омоллоон (2 көстүүлээх оонньуу)	1	16.12	
15		“Диигиниир мээччик” С. Омоллоон (2 көстүүлээх оонньуу)	1	23.12	
16		“Куоска уонна кутуйах” И. Мигалкин (2 көстүүлээх оонньуу)	1	30.12	
17		“Куоска уонна кутуйах” И. Мигалкин (2 көстүүлээх оонньуу)	1	13.01	

18		“Уустук үллэрий” (1 көстүүлээх оонньоу)	1	20.01	
19		“Уустук үллэрий” (1 көстүүлээх оонньоу)	1	27.01	
20		Оруоллар тылларын салгыы үөрэтии, оонньоон көрүү	1	03.02	
21		Оруоллар тылларын салгыы үөрэтии, оонньоон көрүү	1	10.02	
22	Чочуйуу	Декорациялары оноруу, тангыы	1	17.02	
23		Декорациялары оноруу, тангыы	1	24.02	
24		Декорациялары оноруу, тангыы	1	03.03	
25		Декорациялары оноруу, тангыы	1	10.03	
26		Декорациялары оноруу, тангыы	1	17.03	
27		Аан дойдутаагы тыйаатыр күнэ	1	24.03	
28		Бэлэмнэнии	1	07.04	
29		Бэлэмнэнии	1	14.04	
30		Бэлэмнэнии	1	21.04	
31		Бэлэмнэнии	1	28.04	
32		Театральной афиша, программа, киирии билиэттэр	1	05.05	
33	Түмүк	Испэктээк туруоруу	1	12.05	
34		Түмүк уруок	1	19.05	

